

Cietušais var prasīt zaudējumus arī civiltiesiskā kārtībā

Cietušajam izdevumus par advokāta palīdzību kriminālprocesā iespējams piedzīt arī civilprocesuālā kārtībā – pie šādas atziņas ir nonākusi Latvijas Republikas Augstākā tiesa. Savā lēmumā tiesa turklāt skaidro, ka:

“Cietušā izdevumi par advokāta palīdzību kriminālprocesā, ja tie netiek segti no valsts budžeta līdzekļiem, ir cietušā mantisks zaudējums. Ja cietušā izdevumus nav iespējams kompensēt kriminālprocesuālā regulējuma ietvarā, zaudējumu piedziņa nosakāma Civilprocesa likumā noteiktā kārtībā.”¹

Lai gan šī atziņa nebūtu uzskatāma par revolūciju zaudējumu piedziņas kārtībā, jo vispārīgi vienmēr ir pastāvējusi atziņa, ka vispārēju prasību par zaudējumu atlīdzību var celt jebkurā gadījumā, ja speciālie likumi nenosaka citu kārtību, tomēr šis lēmums vieš skaidrību un konkrētību šajā jautājumā. Pirms šādas prasības celšanas tiesā gan ir rūpīgi jāpārbauda, vai tomēr Kriminālprocesā iekļautās normas nav ļāvušas jau prasīt kompensāciju un minētais neliedz pieprasīt zaudējumu atlīdzību vispārējā kārtībā.

Starptautisko sankciju atbildības slogs palielinās visiem

Eiropas Savienība ir jau pieņēmusi 14. sankciju paketi pret Krieviju saistībā ar tās nepamatoto iebrukumu Ukrainā. Sankciju plašums un to detalizācijas pakāpe uzņēmēju vidū rada arvien vairāk jautājumus par sankciju piemērojamību konkrēto tiesisko attiecību ietvaros.

Viens no centrālajiem jautājumiem saistībā ar sankcijām un to piemērošanu vienmēr ir bijis par to, vai jebkurai personai ir pienākums veikt izpēti par savu darījuma partneri, lai gūtu priekšstatu, ka sankcijas iespējamā darījuma/darījuma attiecību ietvaros netiks pārkāptas. Jautājums ir vienmēr bijis aktuāls, jo Starptautisko un Latvijas Republikas nacionālo sankciju likums visai skrupulozi un bez jebkādiem papildu paskaidrojumiem noteic, ka likums attiecas uz visām personām, un tām ir pienākums ievērot un izpildīt starptautiskās un nacionālās sankcijas. Arī Krimināllikuma 84. pants, kas paredz atbildību par sankciju pārkāpšanu, nesniedz nekādus papildu paskaidrojumus par personu rūpības latīņu attiecība uz sankciju ievērošanu.

Eiropas Savienības līmenī arī nebija sniegti īpaši paskaidrojumi, kādai būtu jābūt konkrēto tiesisko attiecību/darījuma izpētes latīņai no sankciju viedokļa. Iepriekš Eiropas Padome savās atbildēs par Regulas Nr. 833/2014 piemērošanu bija vienīgi norādījusi, ka Eiropas Savienībā reģistrētas sabiedrības nevar izmantot savus meitas uzņēmumus, lai apietu ES noteiktās sankcijas pret Krieviju.

Tomēr līdz ar 14. sankciju paketi tiek mainīta līdzšinējā kārtība, kā tas ir saprotams no Regulas Nr. 2024/1745

(ar ko groza Regulu (ES) Nr. 833/2014 par ierobežojošiem pasākumiem saistībā ar Krievijas darbībām, kas destabilizē situāciju Ukrainā) ievadteksta un papildināta 8a). panta. Proti, šajā regulā ir norādīts, ka fiziskas un juridiskas personas, vienības un struktūras **dara visu iespējamo**, lai nodrošinātu, ka jebkura juridiska persona, vienība vai struktūra, kas tām pieder vai ko tās kontrolē, **nepiedalās darbībās, ar ko pārkāpj šajā regulā paredzētu ierobežojošo pasākumu.**² No minētā ir saprotams, ka līdz ar šiem regulas grozījumiem tiek likts lielāks atbildības uzsvars uz visiem, jo īpaši juridiskām personām, lai tās nepārkāptu ES noteiktās sankcijas pret Krieviju.

Jau šobrīd praksē gūtie novērojumi liecina, ka daudzi uzņēmumi saskaras ar nepatīkamām sekām gan no administratīvas, gan krimināltiesiskās atbildības puses tikai tādēļ, ka netiek pievērsta atbilstoša uzmanība darījuma partnerim, paša uzņēmuma darbībām, lai to rezultātā netiktu apietas sankcijas. Bieži vien pat gadījumā, ja nav noticis noziedzīgs nodarījums, pārkāpjot sankcijas, uzņēmumiem nākas saskarties ar galvassāpēm, laika un resursu patēriņu, lai valsts iestādēm skaidrotu lietas apstākļus un pierādītu, ka konkrētajā situācijā nav bijis mēģinājums pārkāpt sankcijas.

Līdz ar to iesakām jebkuram uzņēmumam apdomāt nepieciešamību uzņēmuma iekšienē izstrādāt skaidru procedūru, lai novērstu iespējamu iesaistīšanos darījumos vai darbībās, kas varētu radīt sankciju apiešanas riskus. Šādas iekšējās dokumentācijas izveide, ja tiek atbilstoši piemērota praksē, pasargās uzņēmumu ne tikai no iespējama kriminālprocesa, bet arī kriminālprocesa ietvaros būs kā labs arguments uzņēmuma pusē par piemērojamo sankciju režīmu ievērošanu ikdienā.

¹ Senāta departamentu priekšsēdētāju 2024. gada 14. marta sēdes lēmums.

² Pieejams: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=OJ:L_202401745.



Kristers Toms Losāns

Zvērināta advokāta palīgs, specializējas M&A, komercietību un strīdu risināšanas jautājumos.

kristers.losans@ellex.legal